

ЛЕТЮЧІ КАМЕНИ

ХАРКІВ
«ФОЛІО»
2013

Передісторія написання

Ця книга з'явилася на світ завдяки подорожі Тосканою, а також через непереборне відчуття неспокою. Нерідко художній задум має далекі і непевні корені, проте стається й так, що ідея книги зароджується за слухної нагоди у цілком конкретну хвилину й у цілком певному місці, що не йдуть вам із голови. Ця книга зародилася під час споглядання полотна Фабріціо Клерічі¹, ба навіть двох його робіт, що доповнюють одна одну: «Corpus hermeticum» і «Мить по тому». Найголовніші образи цих картин я описав на сторінках своєї книги з дивакуватого-повчальною назвою «Летючі камені».

Під час тривалої і багатослівної розмови з художником, що відбулася восени 1989 року в його замиському будиночку неподалік Сієни, тривожні відчуття від тих образів зміцніли і навіть посилились. Проїжджаючи повз убогі ряди «глинянок», дорогою до пагорба, вкритого заростями кам'яних дубів

¹ Фабріціо Клерічі (1913—1993) — італійський художник-сюрреаліст, архітектор та графік.

та кипарисів, посеред яких височіла старезна хатинка священника, що, відколи Фабріціо Клерічі обрав її за свій другий дім, стала колискою мирських небувальщин, я розмірковував над тим, що ж спільного між особисто моєю фантазією про камені, що ширяють у небесах майбутнього, й археологічними знахідками, які вже багато років збирає на своїх полотнах й у своїх безцінних нотатниках один з найвидатніших майстрів двадцятого століття.

Часто слова художників у порівнянні з їхніми творіннями видаються грубими й убогими. Натомість у словах Фабріціо Клерічі я вловив яскраву образність і звучність, це були вже готові сюжети для картини чи повісті, що подекуди, здавалось, накладалися на особисті переживання — те, що лежить в основі кожного мого твору. Шукання системності у хаосі, — як назвав це Густав Рене Гокке¹, один із наших нині покійних спільних друзів, — художні шукання Клерічі, а в моєму випадку пошуки літературні, яким я присвячую себе вже багато років, видалися мені тим, хоч і дещо розпливчастим, та проте не позбавленим певної дивовижної симетрії елементом, що єднає нас.

Я не забув жодної дивовижі, почутої того дня, і жодного відхилення від теми, замкнувши їх у своєму Палаці Пам'яті, у потаємній кімнатці, яку вирішив залишити на глухому замку, аж поки за допомогою аркуша паперу й ручки не звіль-

¹ Густав Рене Гокке (1908—1985) — німецький журналіст, письменник та історик культури, який довго мешкав в Італії.

нюся від неспокою, про який уже згадував на початку цієї передісторії.

Тож, розповівши про свій обов'язок перед другом, тепер я маю зізнатися, що у своєму творі я виказав як образи, так і слова, що вплинули на мене і змусили мене написати цей роман. Тому хай би хто став його читачем, повинен знати: всі події роману не мають жодного стосунку ані до особистості, ані до життєвих обставин Фабріціо Клерічі. Дарма що головний герой твору — художник: це лише мистецька вигадка. А звернення до читача у першій особі — художній засіб, що його я вже використовував у багатьох своїх творах і який і цього разу дозволяв мені йти за сюжетом, що на кожній новій сторінці відхилявся досить далеко від моїх початкових намірів.

Л. М.

1. Дорогою до Базеля

Швейцарські потяги — найкращі потяги у світі. Вони їдуть не надто швидко, а тому пасажирів не колотить і не витрушує з них душу. У потягах чисто, зручно і тихо, вони м'яко йдуть і мають широкі вікна, через які можна добре споглядати краєвиди. Час від часу я відриваю очі від зошита, у якому й пишу. Надворі жовтень, і за вікном, коливаючись, мелькають ще зелені пейзажі, і я не встигаю роздивитися худобу, що гуляє пасовищем, сонних плямистих молочних корів, похилі дахи хат, що сягають аж до землі, дерев'яні балкони, заставлені безліччю горщиків з осінніми квітами, які спадають додолю в яскравому різнобарв'ї. Країна банків і зупинок транспорту, розмаїття якого описати неможливо, залишає по собі враження цілковитого комфорту і непорочності, пробуджуючи дитячі спогади про аромат шоколаду і сир з великими дірочками. Однак, попри навіяні швейцарськими краєвидами спогади, моя історія, якщо не враховувати кількох відступів за сюжетною необ-

хідністю, не про дитинство. Вона починається з молодих років, коли, переживши всі дитячі турботи, я вже почав жити свідомо і будувати перші плани на найближче майбутнє. За два місяці настане нове тисячоліття. І це буде нелегкий момент. Дехто скористається нагодою і дозволить собі маленькі невинні шаленства, хтось ридма ридатиме чи просто побиватиметься, не зронивши жодної сльозинки, над своїми гріхами й помилками, а молодші — з надією дивитимуться у сповнене непевності майбутнє. А для інших, котрі вже відчули болісну беззмістовність, що приходить разом із посрібленим чолом, це можливість підбити життєві підсумки. А ще хтось поводитьься так, неначе незабаром день народження, а на плечах уже лежить цілісіньке Тисячоліття.

Я купив зошит у чорній палітурці з червоним обрізом — з-поміж тих, якими користувалися колись, і почав писати, розділ за розділом, роман свого життя. Відразу ж зазначу, що це не життєві підсумки і зовсім не вік спонукали мене до того, щоб подумки зробити своєрідний перегляд свого життя. Мене переслідувало багато примар, вони йшли за мною нечутно, але з неухильною рішучістю, тому саме на них я повинен зважати і саме їм я слухняно присвячую ці рядки. Я назвав цей твір «романом» лише тому, що переконаний: будь-яка людина, пишучи про події, що сталися з нею, творить суцільну вигадку. Адже слова, якими ми послуговуємося, незалежно від того, про яку мову йдеться, геть

негодящі для того, щоб описувати почуття, відчуття, думки, що ми пережили за життя, і події, що їх викликали чи були спричинені ними. Усе, про що я напишу своєю рукою у цьому зошиті, — правда і вигадка одночасно. Я б сказав так: «Я нічого не придумав, але у той же час міг би з певністю сказати, що кожне моє слово, кожне речення — суцільна вигадка».

Проте я вже не вперше відкладаю все, щоб поміркувати над своїм життям. Я неодноразово робив це, але ніколи не записував. Сподіваюся, що моє бажання оправити в слова власні роздуми допоможе мені означити і пояснити самому собі ті загадки, що цікавили і бентежили мене протягом багатьох років. Скількох років? Це питання я собі ніколи не ставлю — не питатиму про це і тепер. Так само мені не подобається — і ніколи не подобалось — називати свій вік. Десь глибоко всередині мій вік залишився недоторканим «свідомим віком» — неначе всі події, що сталися зі мною за життя, не лишили жодного сліду. Ба навіть більше — я завжди соромився свого віку: і тоді, коли мені було вісімнадцять, і багато років по тому. Проте, любий читачу, не думай, що це мемуари старого скиглія. Я поза старістью і поза часом.

На першій сторінці свого зошита я написав, що мій вік залишився недоторканим десь глибоко всередині. Зараз маю дещо роз'яснити. Перш за все, я не знаю, чи існує цей «сві-

ЗМІСТ

Передісторія написання	3
1. Дорогою до Базеля	6
2. Провістя майбутнього	12
3. Приваблива зовнішність	16
4. Безмежна пласка фігура	19
5. Безоднє серце	29
6. Чорне створіння зодіаку	40
7. Знамення	49
8. Криза надлишку	57
9. Зумисне банкрутство	63
10. Картотека Полеглих	77
11. Бій при Тель-Ель-Аккакірі	87
12. Дві італійські ліри	93
13. Каїнова ненависть	102
14. Вода Нілу	110
15. Тисячі птахів, що кружляють над водою	119

16. Усе у світі повторюється	126
17. Портрет щастя	136
18. Порцелянове обличчя	146
19. Ганебні думки	160
20. Скам'янілий ліс	176
21. Лист із Канади	185
22. Ми, мусульмани	192
23. Чекаючи заходу сонця	203
24. Хочу потрапити до раю	209
25. Суворість тисячоліть	218
26. Кохання і страждання	225
27. Комета і веселка	232
28. Жертви сили тяжіння	239
29. Листівка з Ванкувера	247
30. Прикорінь і крона	255
31. Велика муха з блакитними виблисками	260
32. У всьому винен Бог	265
33. Боундарі-хілл	282
34. Зворотний вплив	290
35. Ейфорія пустоти	296
36. Три примари	302